

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук,
доцента, доцента кафедри економіки,
підприємництва та туризму
Поліського національного університету

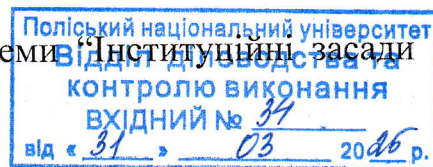
Грабчук Інни Францівни

на дисертаційну роботу Наумчука Віктора Володимировича на тему:
“Інституційні засади управління земельними ресурсами в умовах ринкових
трансформацій”, поданої на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 073 – “Менеджмент”
галузі знань 07 – “Управління та адміністрування”
у разову спеціалізовану вчену раду
Поліського національного університету

**Актуальність теми дисертації, її зв’язок з науковими програмами,
планами, темами**

Формування ефективної системи управління земельними ресурсами в умовах ринкових трансформацій є одним із ключових завдань державної політики України, особливо в контексті післявоєнного відновлення. Зміни в структурі земельних відносин, викликані економічною лібералізацією та збройним конфліктом, актуалізують потребу в розробці інституційних механізмів, що сприятимуть забезпеченню прозорості, стабільності та ефективності управління земельними ресурсами відповідно до міжнародних стандартів. Особливу увагу слід приділити адаптації правового регулювання земельних відносин, відновленню пошкоджених земельних угідь і залученню інвестицій у розвиток аграрного сектору.

Дисертаційна робота Наумчука В. В. ґрунтується на комплексному аналізі взаємозв’язку між ефективністю управління земельними ресурсами та продовольчою безпекою країни, а також дослідженні впливу ринкових реформ на розвиток інституційної інфраструктури земельного ринку. Виконана в рамках науково-дослідної роботи Поліського національного університету вона інтегрується у завдання теми “Розвиток земельного потенціалу продовольчої безпеки з урахуванням глобальних викликів” (Держ. реєстр. № 0121U100115, 2022-2024) та теми “Інституційні засади

управління земельними ресурсами в умовах ринкових трансформацій” (Держ. реєстр. № 0121U114058, 2023-2025).

Результати дослідження спрямовані на розробку пропозицій щодо удосконалення інституційних механізмів управління земельними ресурсами в умовах зростаючих викликів, включаючи глобальні економічні, кліматичні та військові ризики. Запропоновані підходи можуть бути використані для підвищення ефективності державної політики в сфері земельних відносин та сприяти формуванню стратегій сталого розвитку аграрного сектору України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження базуються на системному аналізі сучасних тенденцій управління земельними ресурсами в умовах ринкових трансформацій і воєнних викликів. Обґрунтованість висновків забезпечується комплексним підходом до вивчення інституційного регулювання землекористування, що включає оцінку впливу структурних реформ на систему земельних відносин та визначення передумов відновлення пошкоджених війною земельних угідь. Методологічна основа дослідження включає системний аналіз, що дозволив визначити ключові характеристики земельних відносин у контексті їхньої інституційної складової та напрями їхньої оптимізації, абстрактно-логічний метод для уточнення понять і категорій, графічно-аналітичний метод для оцінки економічної, екологічної та соціальної ефективності розвитку земельних відносин, факторний аналіз для оцінки впливу багатоукладності економіки на землекористування, а також соціологічне опитування для визначення інституційних передумов відновлення земель, пошкоджених воєнними діями.

Результати дослідження підтверджуються емпіричними даними та статистичним аналізом змін у сфері земельного управління, що відбуваються під впливом ринкових реформ та наслідків збройного

конфлікту. Запропоновані механізми адаптації управлінської системи відповідають міжнародним стандартам сталого розвитку, що підвищує їхню практичну значущість та вірогідність застосування у сфері земельної політики України.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність отриманих наукових результатів підтверджується комплексним підходом до дослідження, що включає використання сучасних методологічних підходів, аналіз емпіричних даних, міжнародний досвід у сфері управління земельними ресурсами та застосування широкого спектра наукових методів. У процесі дослідження враховано економічні, екологічні та соціальні аспекти регулювання земельних відносин, що дозволяє отримати об'єктивні результати та розробити дієві рекомендації для вдосконалення державної політики у цій сфері.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій проявляється в удосконаленні механізмів управління земельними ресурсами, адаптованих до ринкових трансформацій та воєнних викликів. Зокрема, розроблено механізм відновлення та рекультивації земель, пошкоджених воєнними діями, що включає оцінку наслідків збройних конфліктів (забруднення, ерозія, деградація ґрунтів), формування інституційної бази координації держави, місцевого самоврядування та міжнародних партнерів, а також розробку стимулюючих механізмів для інвесторів через податкові пільги, гранти та фінансові інструменти. Особлива увага приділена першочерговим заходам з екологічної безпеки та відновлення родючості ґрунтів.

Запропоновано методичний підхід до регулювання ринку сільськогосподарських земель із урахуванням безпекових і кліматичних викликів, що передбачає впровадження блокчейн-технологій у земельні реєстри для мінімізації корупційних ризиків, державну підтримку малих і середніх агровиробників для збалансованого розвитку галузі та програм сталого землекористування для збереження біорізноманіття. Окрему увагу

приділено ефективному управлінню державними землями через розширення проєкту “Земельний банк”, що забезпечує прозорість передачі землі в оренду через систему “Прозорро.Продажі” та сприяє збільшенню бюджетних надходжень і розвитку аграрного сектору.

Отримані результати викладені у 20 наукових працях загальним обсягом 12,41 ум. друк. арк. (автору належить 8,27 ум. друк. арк.), з них 7 праць містять основні результати дослідження, 10 праць засвідчують апробацію матеріалів дисертації, а 3 додатково відображають результати дослідження. Це підтверджує відповідність дисертації вимогам, встановленим п. 8 “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, що свідчить про повноту викладу наукових результатів та їх апробацію.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Результати дослідження мають практичну цінність, оскільки сприяють удосконаленню системи управління земельними ресурсами та підвищенню ефективності державного регулювання у сфері землекористування. Запропоновані механізми та технологічні рішення дозволяють забезпечити прозорість земельних відносин, мінімізувати корупційні ризики та підвищити адаптивність системи управління до сучасних викликів, зокрема в умовах післявоєнного відновлення. Практична значущість результатів підтверджується їх впровадженням у діяльність ТОВ “КСАНТ-2”, ТОВ “Овочева технологічна компанія”, ТОВ “АВЕКОНА”, ФГ “Кавецького” та ФГ “Ніконенко”, що сприяло цифровізації земельного адміністрування, підвищенню прозорості кадастрових процесів і вдосконаленню управління земельними ресурсами. Запропоновані технологічні рішення, зокрема використання блокчейн-технологій, ГІС та штучного інтелекту, дозволили

оптимізувати реєстраційні процеси, знизити ризики фальсифікації даних і підвищити ефективність регулювання земельних відносин.

Окрім того, дослідження інтегроване в освітній процес Поліського національного університету, зокрема у викладання дисциплін “Управління ресурсним потенціалом національної економіки” та “Управління продовольчою безпекою”. Це сприяє підготовці фахівців із сучасними компетенціями у сфері земельного адміністрування та формуванню стратегічних підходів до управління земельними ресурсами в умовах воєнних і ринкових викликів.

Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері земельних відносин, розробки програм з відновлення земельного фонду України, а також гармонізації нормативно-правової бази з європейськими стандартами сталого розвитку.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційного дослідження Наумчука Віктора Володимировича засвідчив їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об’єкта, предмета, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації, що викладені стисло. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог чинного законодавства України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Наумчука Віктора Володимировича за рівнем наукової новизни, змістом, логікою викладеного матеріалу, узагальненнями, висновками та пропозиціями є завершеним науковим дослідженням та відповідає спеціальності 073 – “Менеджмент”, галузі знань 07 – “Управління та адміністрування”. Робота написана державною (офіційною)

мовою із дотриманням наукового стилю та використанням у дослідженні спеціальної термінології. За своєю структурою та оформленням дисертація відповідає вимогам МОН України. Виклад матеріалу загалом подається обґрунтовано, розділи дисертації пов'язані між собою, висновки і пропозиції випливають зі змісту дисертації та отриманих здобувачем результатів. Авторські методичні положення і наукові розробки, пропозиції та рекомендації, наведені в роботі, деталізовані дисертантом і переважно доведені ним до можливості практичного застосування. Таким чином, тема дослідження, його мета, предмет і об'єкт, перелік поставлених та вирішених завдань, положення наукової новизни, запропоновані автором загальні висновки, обсяг друкованих праць відповідають чинним нормативним вимогам щодо наукових робіт такого рівня.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Дисертація є самостійною виконаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування. Таким чином у дисертаційній роботі Наумчука Віктора Володимировича на тему “Інституційні засади управління земельними ресурсами в умовах ринкових трансформацій” відсутні порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. Досліджуючи “Інституційні інструменти державного регулювання земельних ресурсів” с. 54-67 здійснено недостатній аналіз взаємозв'язку між інституційними інструментами та практичними результатами їх застосування. Бажано включити емпіричні дані або кейс-стаді щодо ефективності цих інструментів у різних регіонах, особливо в умовах ринкових трансформацій та воєнних викликів.

2. У підпункті 1.2. “Інституційні інструменти державного регулювання земельних ресурсів” обмежене висвітлення міжнародного досвіду та його адаптації до українських реалій. Згадуються міжнародні підходи до управління земельними ресурсами, проте бракує детального аналізу того, як саме європейські або глобальні практики можуть бути впроваджені в Україні з урахуванням її специфічних викликів (зміна клімату, військові дії, відновлення земель). Було б корисно розглянути конкретні успішні приклади реформування земельних відносин у країнах Центрально-Східної Європи після перехідного періоду та їхню релевантність для України.

3. У роботі недостатній аналіз успішних практик управління земельними ресурсами, зокрема щодо прозорості земельного ринку, моніторингу землекористування та фінансової підтримки агросектору. Це допоможе обґрунтувати ефективність запропонованих змін у сфері земельного управління та врахувати потенційні ризики їх впровадження. Рекомендується розширити порівняльний аналіз сучасних підходів до земельного управління, додати конкретні механізми їхньої імплементації в Україні, а також оцінити потенційні загрози та можливі обмеження їх застосування.

4. У підпункті 3.3. “Інституційні механізми відновлення та рекультивації земель, пошкоджених унаслідок воєнних дій” висвітлено загальні принципи та підходи до відновлення земель, однак варто детальніше розглянути чинну нормативно-правову базу, що регулює цей процес в Україні. Зокрема, слід надати аналіз змін до земельного законодавства, ухвалених у 2023–2024 рр., які стосуються рекультивації пошкоджених територій, а також запропонувати рекомендації щодо подальших удосконалень у сфері державного регулювання. Крім того, доцільно порівняти український досвід із міжнародними підходами (наприклад, практиками післявоєнного відновлення земель у Хорватії чи Боснії і Герцеговині), щоб обґрунтувати необхідність впровадження конкретних правових механізмів.

5. У третьому розділі розглянуто загальні фінансові аспекти процесу відновлення земель, зокрема витрати на розмінування, однак відсутній аналіз джерел фінансування цих заходів. Було б доцільно включити інформацію про механізми залучення міжнародних грантів, кредитних програм, державних субсидій та інвестицій приватного сектору для фінансування розмінування та рекультивації. Окрему увагу слід приділити програмам підтримки з боку міжнародних організацій (FAO, Світового банку, ЄС), які можуть надати фінансові ресурси для відновлення аграрного сектору та екологічної рекультивації земель.

6. Рекомендаційна частина роботи виграла б якби туди додати розгляд механізмів фінансування реформ у сфері земельного управління, включаючи можливі джерела підтримки. Також варто розглянути роль державних субсидій та приватних інвестицій у вдосконаленні інфраструктури земельного кадастру та управлінських процесів.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Віктора Наумчука на тему “Інституційні засади управління земельними ресурсами в умовах ринкових трансформацій” є важливим науковим внеском у сферу земельного управління та економічної політики. Робота присвячена актуальному науковому завданню з удосконалення механізмів регулювання земельних відносин в умовах економічних реформ та воєнних викликів, що зумовлюють необхідність адаптації управлінської системи до нових соціально-економічних реалій.

У дисертації представлено нові теоретичні узагальнення та науково-методичні підходи, спрямовані на підвищення ефективності управління земельними ресурсами. Дослідження містить концептуальний та прикладний аспекти, що забезпечує його наукову значущість і практичну цінність. Обрана тема розкрита у повному обсязі, вирішено поставлені завдання, досягнуто мету дослідження, а отримані результати мають

важливе значення для розвитку земельного адміністрування, цифровізації кадастрових процесів та вдосконалення законодавчої бази.

Дисертаційна робота Наумчука Віктора Володимировича “Інституційні засади управління земельними ресурсами в умовах ринкових трансформацій” виконана на високому науково-теоретичному і методичному рівні, а отримані в процесі дослідження наукові результати характеризуються новизною та мають практичну цінність.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, за своїм змістом і якістю відповідає вимогам Наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (у чинній редакції), а її автор – Наумчук Віктор Володимирович заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент,

доцент кафедри економіки,
підприємництва та туризму
Поліського національного
університету,
к.е.н., доцент

І. Ф. Грабчук

